



**Arenguseire Keskus**

# **Ida-Viru arengustsenaariumid Arenguseire Keskuse regionaalse majanduse stsenaariumide põhjal**

**Garri Raagmaa ja Uku Varblane**

**30.10.2019**

# Ettekande kava

- ✓ Illustreerivad kaardid
- ✓ Regionaalse majanduse stsenaariumide narratiivid
- ✓ Ida-Virumaa võimalused stsenaariumide põhjal





## Arenguseire Keskusest

- Riigikogu juures tegutsev iseseisev mõttekoda
- Analüüsib ühiskonna pikaajalisi arenguid, teostab tulevikuseiret
- 2017 – 2018: Tootlikkuse, e-valitsemise ja tööturu tuleviku uurimissuunad
- 2019: Tuleviku vanemaealiste rahaline heaolu, inimvara – väärtused ja heaolu, **regionaalse majanduse arenguperspektiivid**



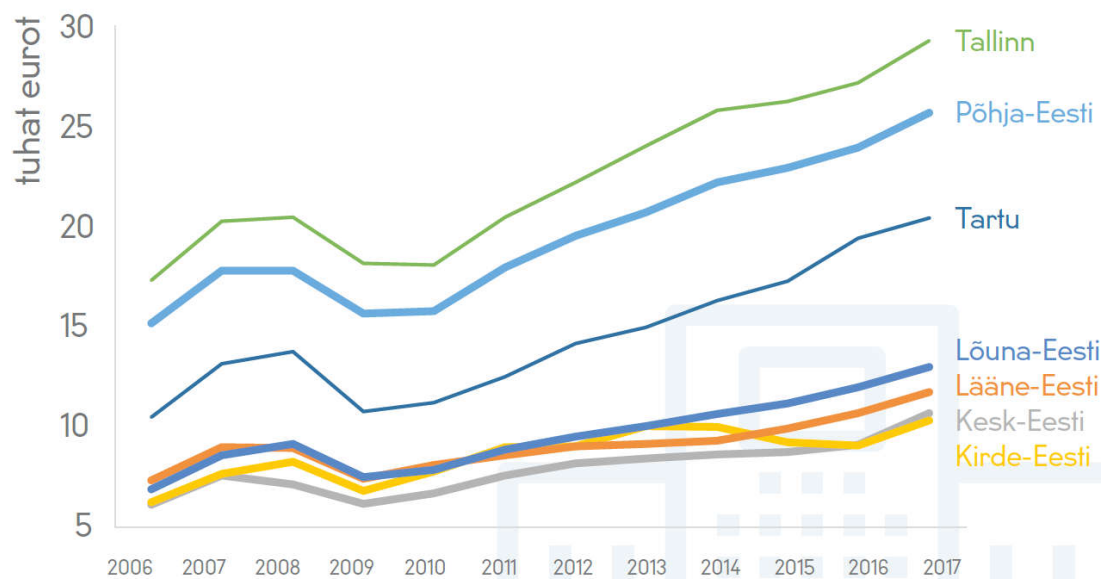
Facebook: Arenguseire

Koduleht: [riigikogu.ee/arenguseire](http://riigikogu.ee/arenguseire)



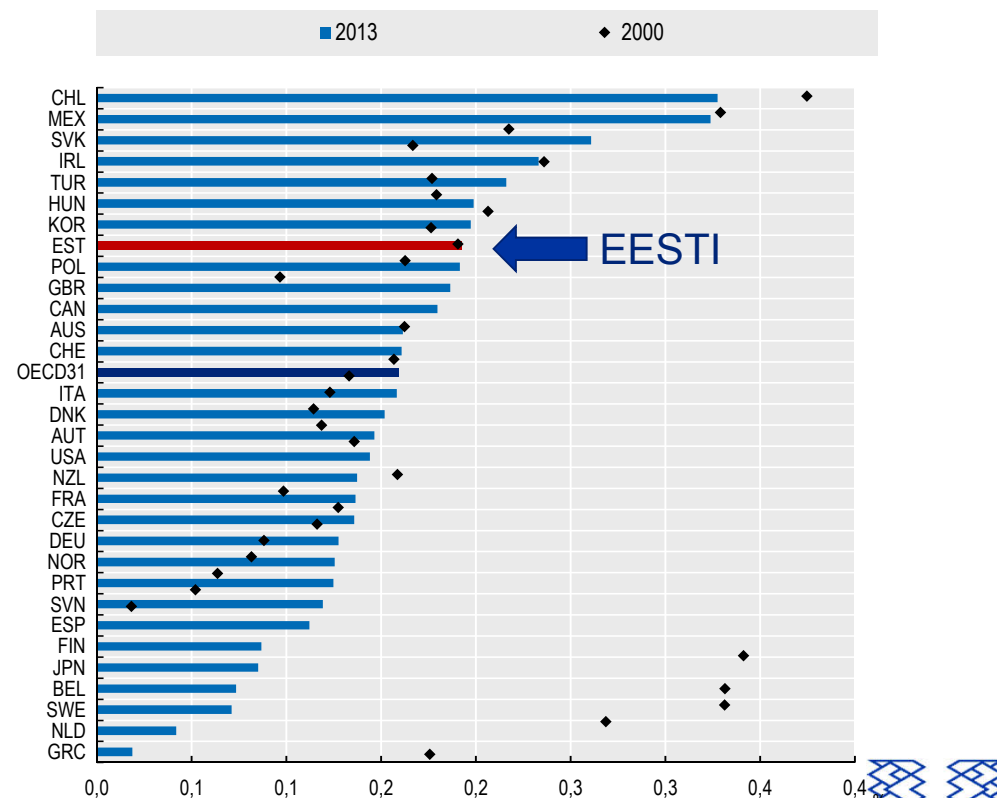
# Piirkondade arengu erisused on suured

Regionaalne SKP elaniku kohta Eesti NUTS3 regioonides (tuhat eurot)



Allikas: Eesti Statistikaamet

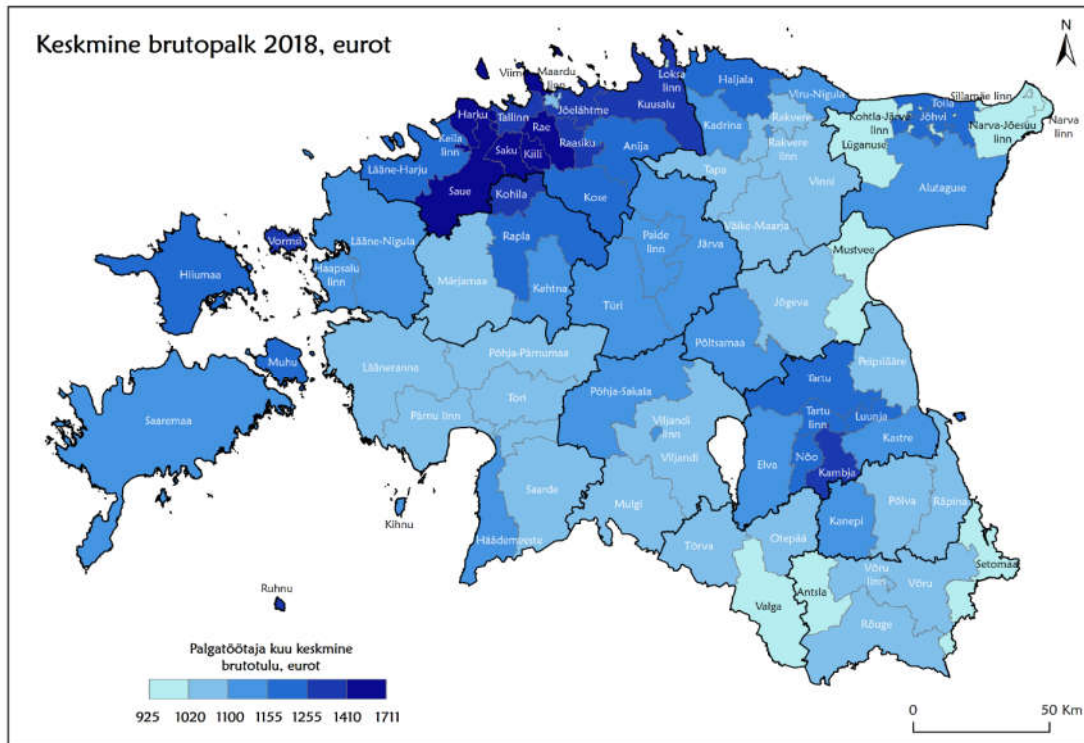
Regionaalne Gini indeks



Allikas: OECD Regions at a Glance 2016

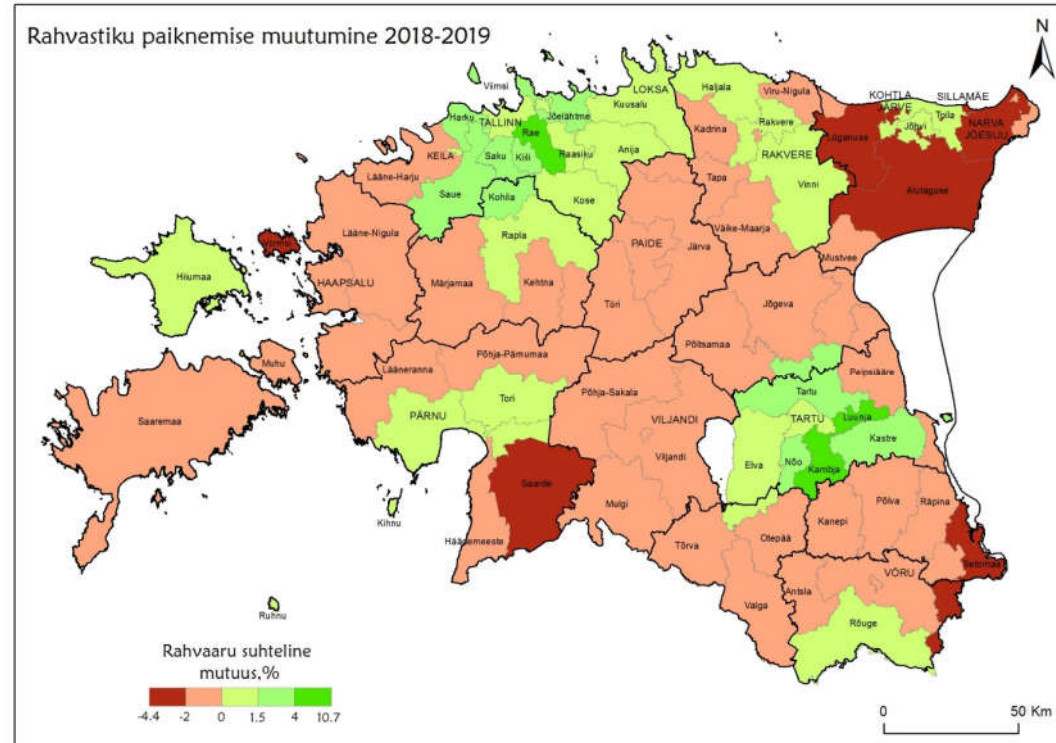
# Tõmbekeskused ja muu Eesti

## Kõrget palka teenitakse kahes keskus



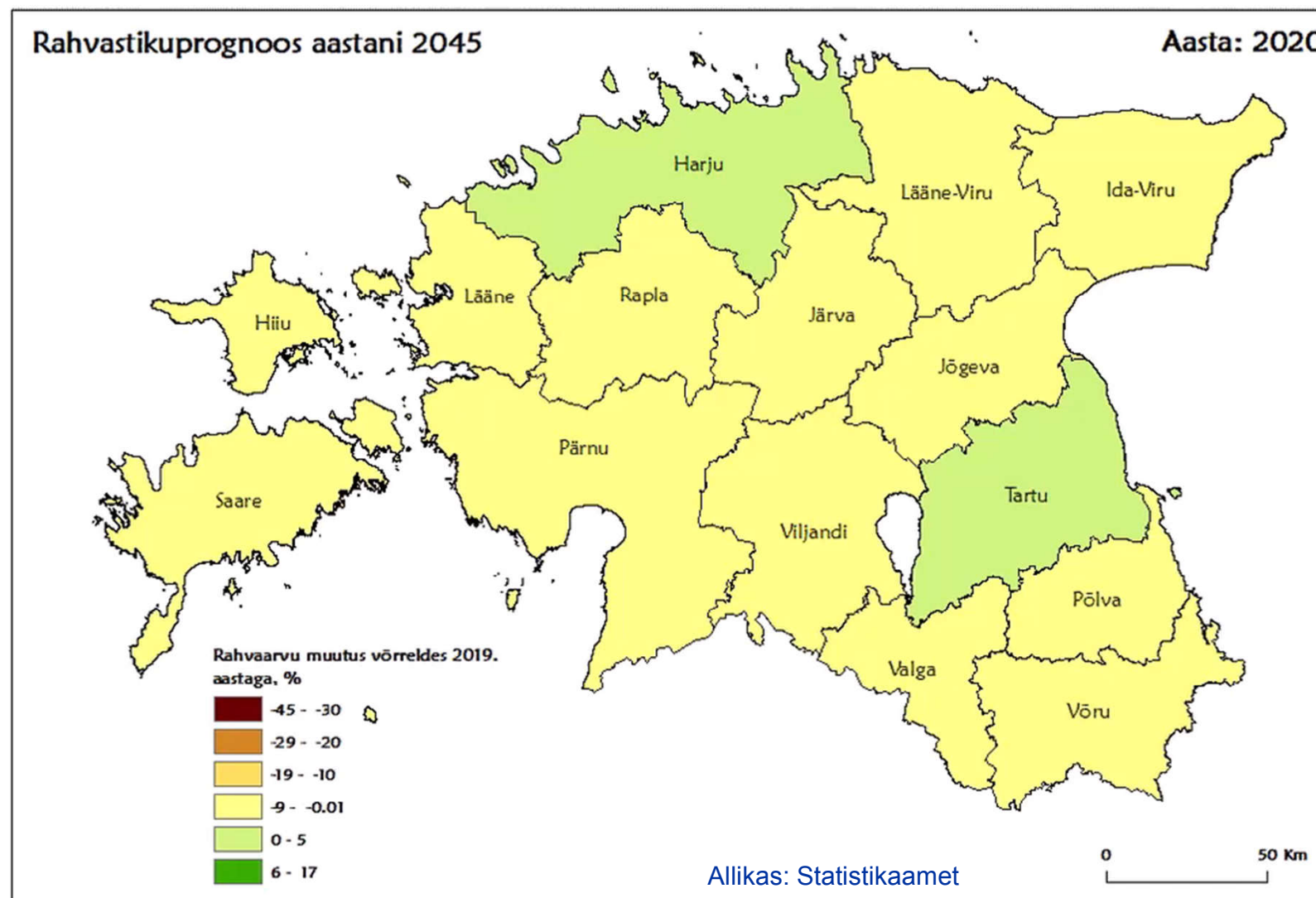
Allikas: Eesti Statistikaamet

## Rahvastik kasvab eelkõige kahe keskuse ümber



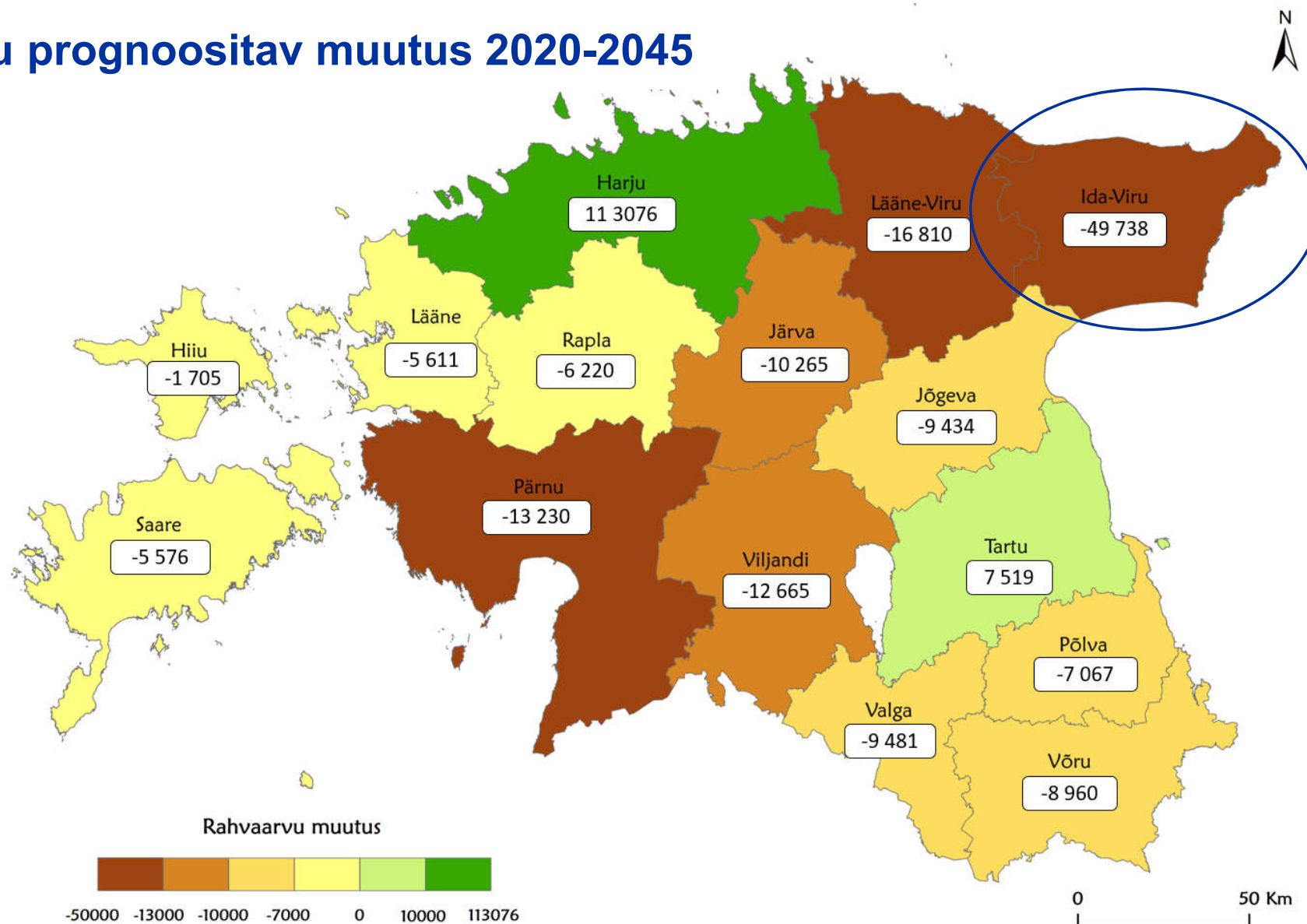
Allikas: Eesti Statistikaamet

## Mida näitab prognoos ehk seniste trendide jätkumine?





## Rahvaarvu prognoositav muutus 2020-2045



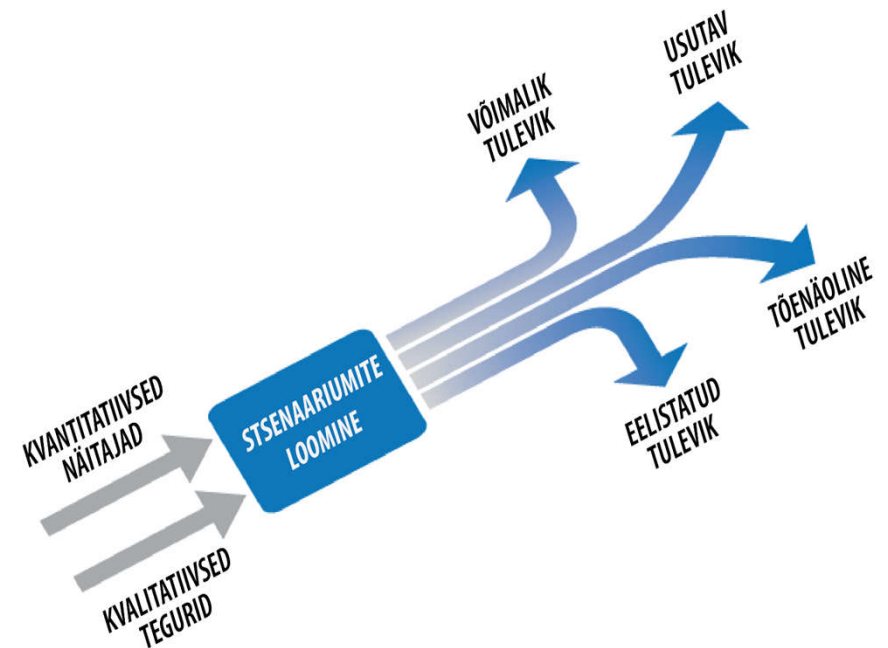
Allikas: Statistikaamet

# Regionaalse majanduse stsenaariumid 2035

Uurimissuuna keskne eesmärk: selgitada  
**regionaalse majanduse stsenaariumeid**  
**Eestis aastaks 2035**

Uurimisküsimused:

- Mis on Eesti regionaalset majandust kõige enam mõjutavad välised trendid?
- Mis on nende mõju erinevatele piirkondadele?
- Mis võiksid olla piirkondliku spetsialiseerumise alternatiivid Eestis?





# I telg: säästlikkuse käsitus majanduses ja elulaadis

Kas Eesti majandus muutub keskkonnasäästlikumaks reeglite ja nõuete toimetel ja võrdlemisi aeglasel tempos või toimub kiire suunavõtt majandusmudeli põhimõttelisele muutusele?

## SÄÄSTLIKKUSE KÄSITLUS

### PRAGMAATILINE SÄÄSTLIKKUS MAJANDUSES JA ELULAADIS

- › Majanduskasvule orienteeritud.
- › Majanduse muutumine säästlikumaks reeglite ja nõuete kinnipidamise kaudu pigem aeglasel tempos.
- › Kaupade tarbimise maht oluliselt ei muutu.
- › Domineerib nõudlus ühetaolise masstoodangu järele.
- › Järk-järguline üleminek säästlikumale tootmisele.
- › Materialistlikud väärtused domineerivad, tarbimisvõime on staatuse sümbol.

### ÖKOLOOGILINE MURRANG MAJANDUSES JA ELULAADIS

- › Jätkusuutlikkusele orienteeritud.
- › Majanduse kohanemine läbi nõudluse muutuse; lisanduvad väga ranged keskkonnanormid.
- › Kaupade tarbimine väheneb; nõudlus personaalsema ja väiksema ökoloogilise jalajäljega kaupade ja teenuste järele.
- › Ringmajanduse ja jagamismajanduse mudelid.
- › Teenusmajanduse osakaal kasvab, tootmise osakaal väheneb
- › Kestlikud väärtused ja eluviis kui norm.



# II telg: tehnoloogilise arengu mõju majandustegevusele

Kas tehnoloogiline areng toetab majandustegevuse kontsentreerumist või hajutatust?

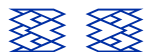
## TEHNOLOOGILISE ARENGU TÜÜP

### KONTSENTEERUMIST SUURENDAV TEHNOLOOGILINE ARENG

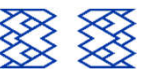
- › Uue tehnoloogia hind langeb aeglaselt.
- › Uute lahenduste kohandamine väikesele mastaabile on aeganõudev ja kulukas.
- › Uue tehnoloogia rakendamine vajab spetsiifilisi oskusi.
- › Transpordikoridoride lähedust nõudvad tehnoloogiad.
- › Ülikiire võrguühenduse rajamine ja levik ei ole jõukohane.

### HAJUTATUST SUURENDAV TEHNOLOOGILINE ARENG

- › Tehisintellekt ja digitehnoloogia areneb kiiresti, samuti uued energiatehnoloogilised lahendused, mis kasutavad bioressurssi (tuul, päike, maapõu, vesi).
- › Uue tehnoloogia hind langeb kiiresti.
- › Digilahenduste kasutuselevõtt muutub lihtsamaks ja vähem spetsiifilisi oskusi nõudvaks.
- › Kaugtöö rakendamine laieneb oluliselt.



# Stsenaariumide raamistik

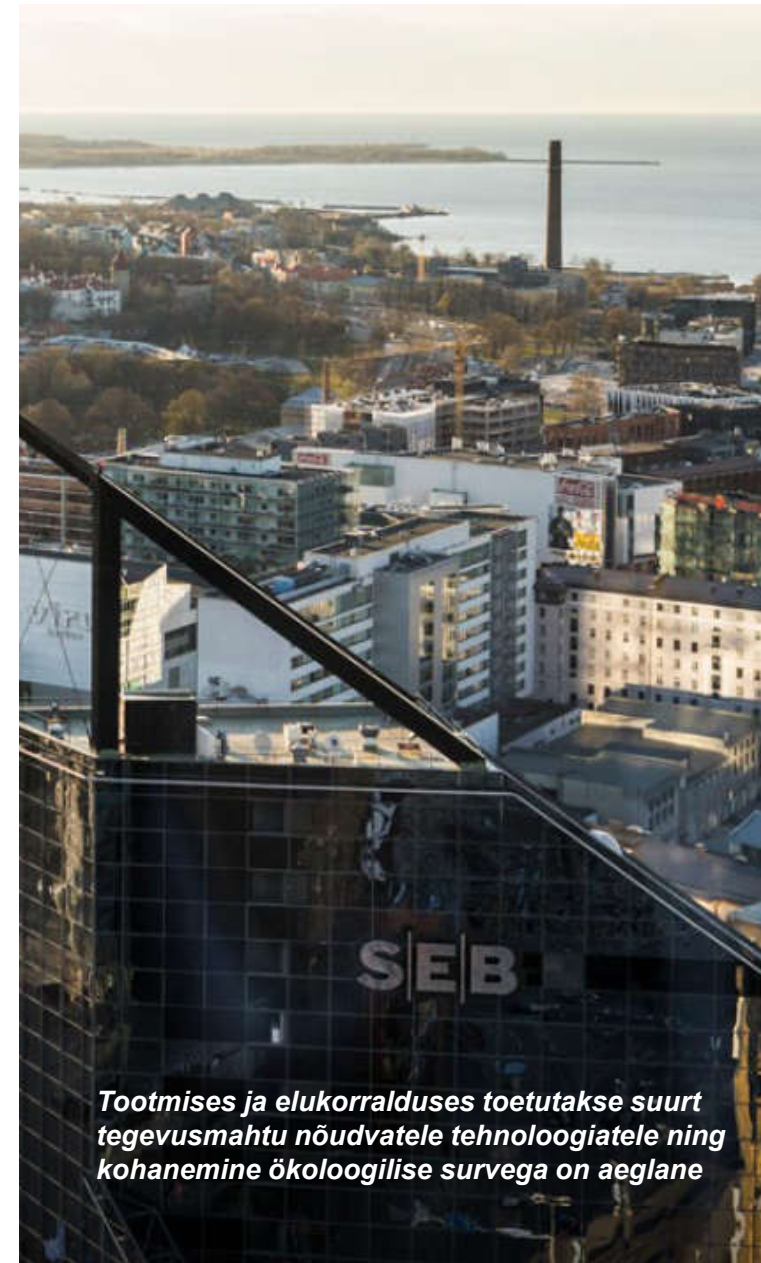




# Suur-Tallinn

**Suurtesse keskustesse koonduv (majandus)areng senise elulaadi ja majandusmudeli aeglase muutumise tingimustes**

- Tarbimine kui hea elu tunnus, mugavusteenused ja meelelahutus
- Uued tehnoloogiad jätkuvalt kallid ja erioskusi nõudvad, võetakse esmalt kasutusele keskustes – sünergia, mastaap
- Tehnoloogia- ja teadmispõhise majanduse koondumine, linnastumine, Harjumaa kasvab üha, veidi ka Tartu ümbrus
- Märksa rohkem on vaja kõrge kvalifikatsiooniga töötajaid, eelkõige IT spetsialiste, keda maapiirkondades ja väikelinnades napib
- Maapiirkonnad tühjenevad – muutuvad maardlateks ja suvilapiirkondadeks, kus paikneb lihtsam töö, hakkama saavad ettevõtjad/ettevõtlikud
- Riigi regionaalpoliitika järgib juhitud kahanemise printsiipi, ümberkolimise toetamine



*Tootmises ja elukorralduses toetutakse suurt tegevusmahtu nõudvatele tehnoloogiatele ning kohanemine ökoloogilise survega on aeglane*

## VÕIMALUSED

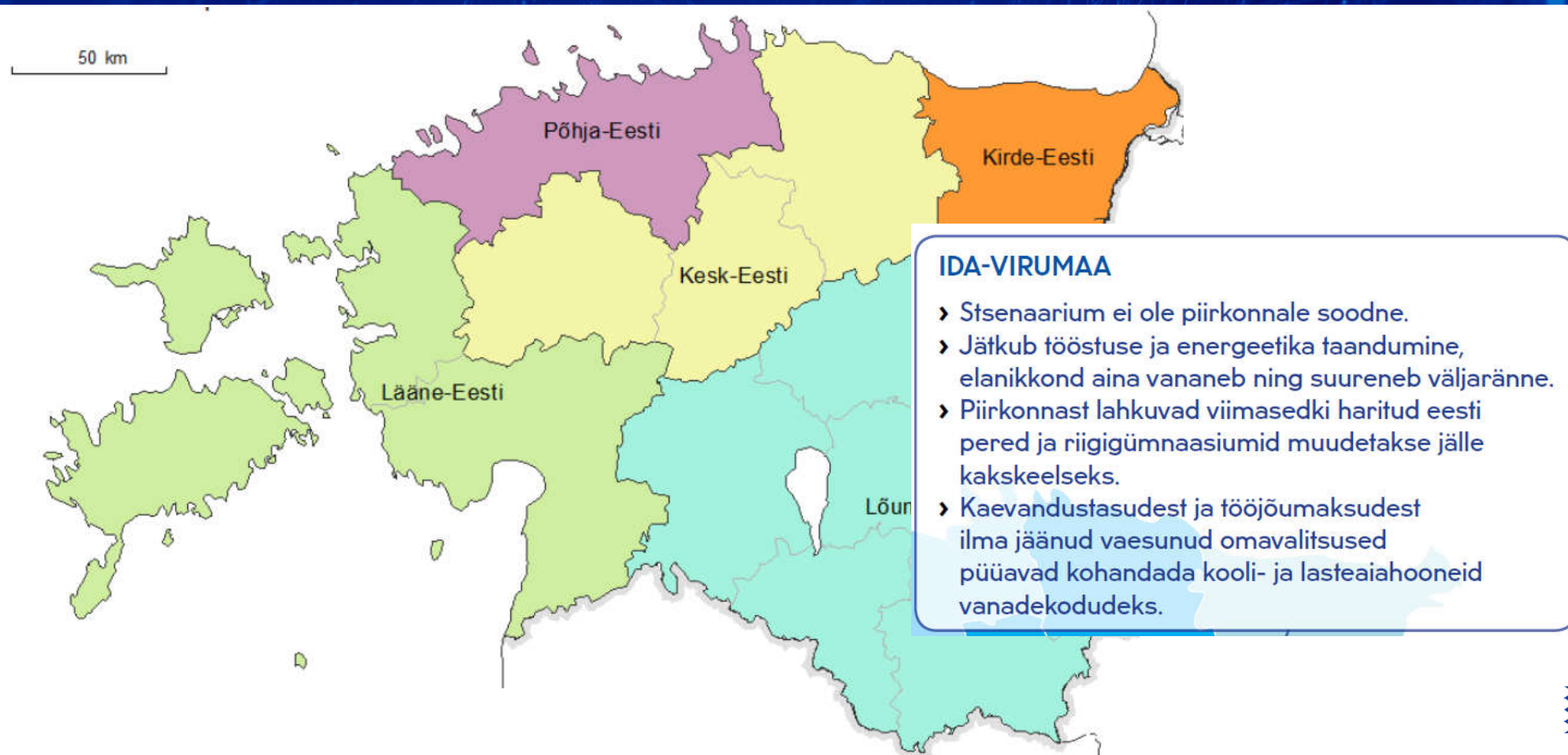
- + suur tegevusmaht ja majanduskasv Harjumaal (vähemal määral Tartus ja Pärnus) suurendab Eesti rahvusvahelist konkurentsivõimet
- + innovatsiooniks vajalik mitmekesisus
- + tihe integratsioon Lõuna-Soomega, Talsinki teke

## RISKID

- muu Eesti ilmajäetuse süvenemine, võimaluste puudus ja heitumine, poliitiline sulgumine
- segregatsioon, pinged ja sotsiaalsed kontrastid nii pealinnas kui ka Eestis tervikuna
- Eesti loodusvarade väärimine ei pruugi olla optimaalne
- maapiirkondade tööstusettevõtted hääbuvad, säilib vaid lihtsam töö



# Ida-Virumaa arengud selles stsenaariumis





# Kasvukeskuste Eesti

## Spetsialiseerunud piirkondlike keskuste põhine arengumudel aeglase ökoloogilise kohanemise tingimustes

- Uued tehnoloogiad muudavad asukoha ja mastaabi vähem oluliseks, laieneb paindlik väiketootmine nii töötlevas tööstustes kui ka hajusenergeetikas
- Koondumine linnadesse väiksemate areaalide sees: kuni 10 atraktiivsete elu- ja töökohtadega erinäolist regiooni, toetav kohalik tehnoloogiaõpe, piirkondlikud ühendused kasvukeskustega
- Pealinnas kõrge lisandväärtusega teenused, elukeskkond paraneb
- Suurem otsustusõigus ja finantsautonoomia regionaalsele tasandile, omavalitsusreform
- Senisest jõulisem regionaalpoliitika ja piirkondlike arengueelduste väljaarendamise toetamine, sh baastaristu

*Majanduses ja elukorralduses toetatakse hajutatud paiknemist ja väikest tegevusmahtu võimaldavatele tehnoloogiatele ning kohanemine ökoloogilise survega on aeglane*



Foto: IVIA

## VÕIMALUSED

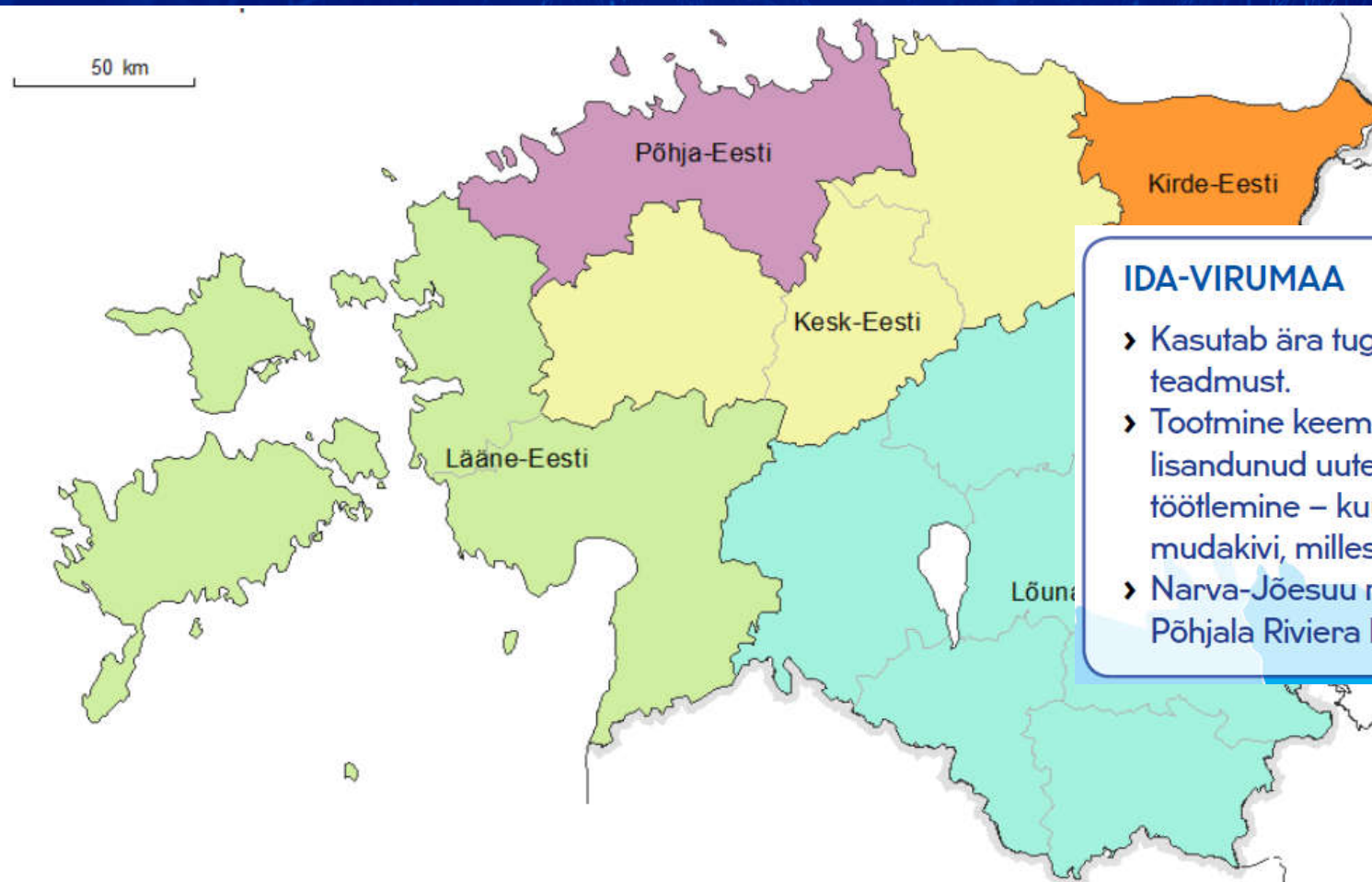
- + ressursside tõhus väärindamine
- + Tallinnas leevenevad urbaniseerumisega kaasnevad probleemid
- + elanikkond jaguneb territooriumi mõttes ühtlasemalt, parem valmisolek hädaolukordadeks

## RISKID

- spetsialiseerumisest tulenev haavatavus – kui olud muutuvad konkreetsele sektorile ebasoodsaks, läheb kehvasti tervel regioonil
- suuremahuline regionaalpoliitika on kallis ja tulemus ei ole tingimata garanteeritud
- uued töökohad kasvukeskustes ei tarvitse lahendada kohaliku tööhõive probleeme, sest ettevalmistus ei pruugi olla piisav ning inimesed võivad elada kasvukeskustest aegruumiliselt liiga kaugel



# Ida-Virumaa arengud selles stsenaariumis



## IDA-VIRUMAA

- › Kasutab ära tugevat tööstustraditsiooni ja kogunenud teadmust.
- › Tootmine keemiatööstuses kestab edasi, on lisandunud uute maavarade kaevandamine ja töötlemine – kuumaks teemaks on graptoliitargilliit ehk mudakivi, millest toodetakse uusi akumetalle.
- › Narva-Jõesuu rand on hotelle ja villasid täis ehitatud – Põhjala Riviera kaubamärk on tööle saadud.





# Ökokapitalistlik Eesti

**Looduskeskkonna taluvusvõimet arvestav, kuid kontsentreeritud tootmisega ekspordikeskne arengumudel**

- Säästlikud tehnoloogiad vajavad suurt mastaapi → majandustegevuse kontsentreerumine oskustööjõu ja ressursside juurde
- Väliskapitali tähtsuse kasv → riigil peab olema tarkust välisinvesteeringutest kasu saada
- Ringmajanduskompleksid, kombijaamad ja uued tööstuspargid; maapiirkonnas ettevõtluseks ebasoodne keskkond, muutuvad maardlateks → inimeste väljavool
- Nii tootmislik kui elukondlik infrastruktuur, sh energeetika on kohandatud vastavaks karmidele ökoloogilistele nõuetele
- Eelistatuim elukoht suure tõhususega linnades, kus on säästlik ühistransport ning toimivad jäätmete ringmajanduse mudelid

*Majanduses ja ja elukorralduses toetutakse endiselt suurt tegevusmahtu nõudvatele tehnoloogiatele ning tugevat ökoloogist survet võetakse eelkõige ärivõimalusena*

## VÕIMALUSED

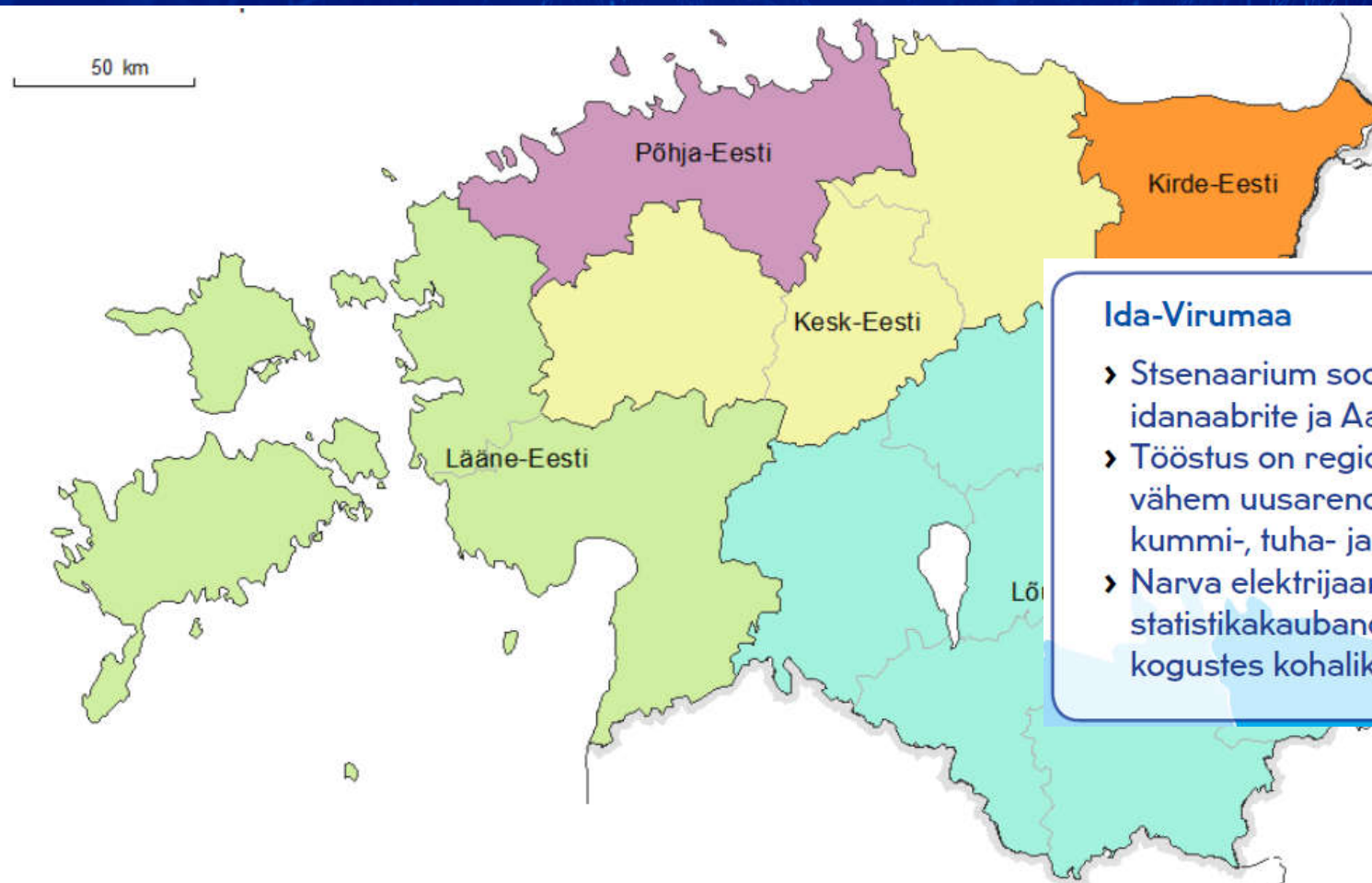
- + ökoloogiliste toodete ja teenuste eksport
- + roheline riigi brändi loomine Eesti kui terviku jaoks

## RISKID

- majandus on küll keskkonnasäästlik, aga teenib valdavalt välisomanike huve
- vaatamata sellele, et tootmine saastab vähem ümbritsevat keskkonda, väheneb looduslik elurikkus
- suur rohepesu risk
- ühiskondlik kihistumine süveneb, sest maapiirkondades domineerib lihtsam töö



# Ida-Virumaa arengud selles stsenaariumis



## Ida-Virumaa

- › Stsenaarium soosib piirkonna kasvu, osalt ka idanaabrite ja Aasia taustaga oskustöölise arvelt.
- › Tööstus on regioonis harjumuspärane ja elanikud vähem uusarenduste vastu kui mujal: kerkib mitu kummi-, tuha- ja prügitöötlemistehast.
- › Narva elektrijaamades põletatakse statistikakaubanduse skeemide alusel suurt kogustes kohalikku ja Venemaalt toodavat puitu.





# Ökokogukondade Eesti

Ökoloogilisema ja sotsiaalsema elulaadiga senisest kohalikum ja hajutatum elamisviis

- Elulaadipööre ja süsinikuheite ning transpordi oluliselt kõrgem maksustamine – lokaalsem majandusmudel, isevarustamise ja jagamismajanduse kasv
- Hajalinnastumine, piirkondlikult tasakaalustatum asustussüsteem
- Lokaalne ringmajandus, jagamismajandus, mahetootmine, hajus taastuvenergeetika, säästlikud väärtused, kogukondliku elulaadi kasv, isiklikust autost sõltumatu liikuvus, virtuaalne liikuvus
- Bioressursside põhjal luuakse uusi ärimudeleid ja töökohti, mikrotootmine, nišitootmise ja ökoenergeetika sümbioos

*Majanduses ja elukorralduses toetutakse väiketootmist ja hajutatult elamist soosivatele tehnoloogiatele. See võimaldab senisest oluliselt säästlikumat ja loodusega kooskõlalist eluviisi.*

Foto: inhabitat.com

## VÕIMALUSED

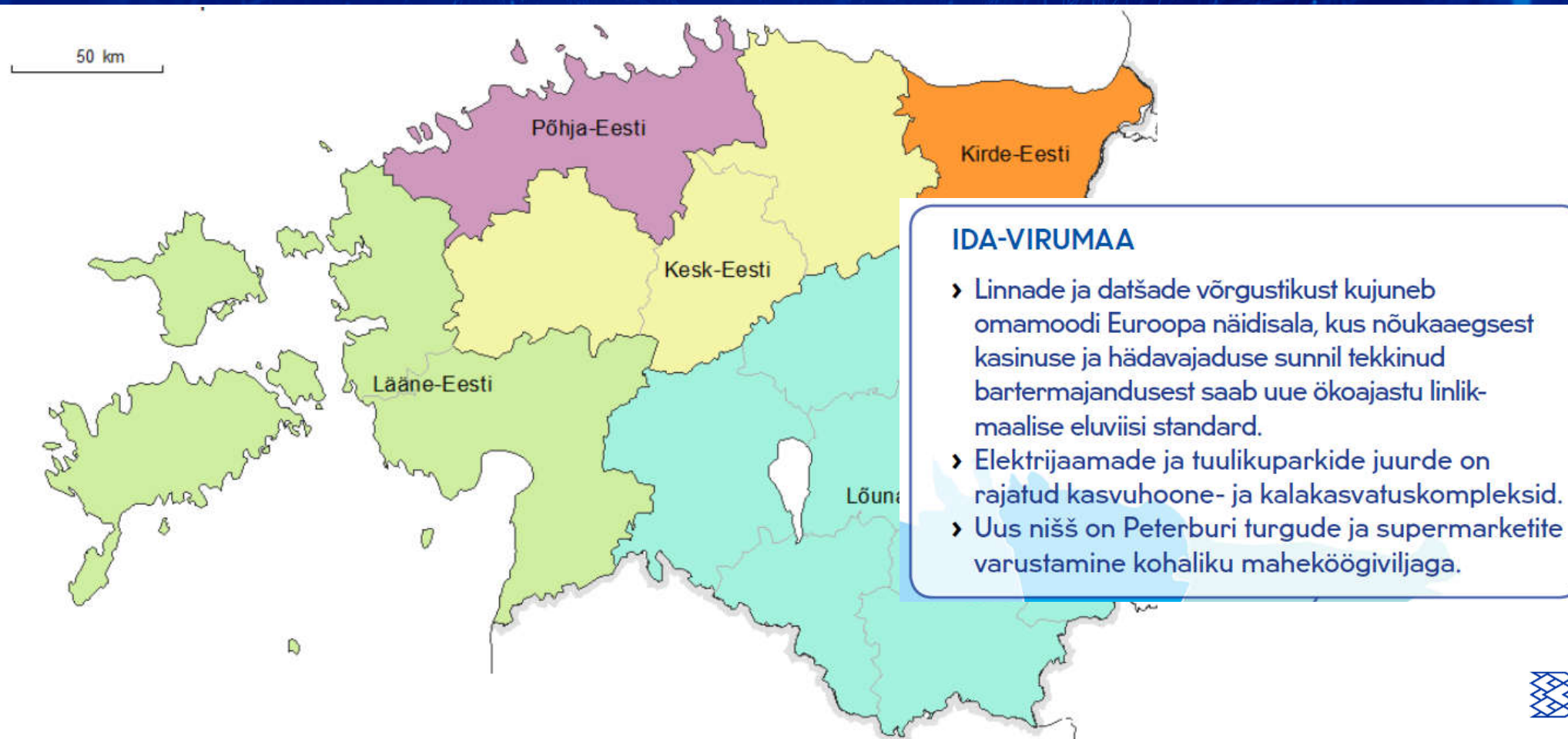
- + muutumine ökoloogilise tehnoloogia arendus- ja katsekeskuseks
- + ekspordisuhete arendamine lähiturgudega – Venemaa, Läti ja Soomega
- + hea elukeskkond; subjektiivse heaolu ja tervena elatud aastate arvu suurenemine

## RISKID

- riigi majandusliku jõukuse kahanemine ja elustandardi halvenemine
- väärtustepõhine polariseerumine
- oht, et kogukonnad jäävad liialt suletuks, mis võib negatiivselt mõjutada nende majandustegevuse tasuvust



# Ida-Virumaa arengud selles stsenaariumis





|                                  | SUUR-TALLINN                                                                                                                      | KASVUKESKUSTE EESTI                                                                                                              | ÖKOKAPITALISTLIK EESTI                                                                                   | ÖKOKOGUKONDADE EESTI                                                                                  |
|----------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Stsenaariumi iseloomustab</b> | Suurtesse keskustesse koonduv (majandus) areng senise elulaadi ja majandusmudeli aeglase muutumise tingimustes.                   | Spetsialiseerunud piirkondlike keskuste põhine arengumudel aeglase ökoloogilise kohanemise tingimustes.                          | Looduskeskkonna taluvusvõimet arvestav, kuid kontsentreeritud tootmisega ekspordikeskne arengumudel.     | Ökoloogilisema ja sotsiaalsema elulaadiga senisest lokaalsem ja hajutatum majandus.                   |
| <b>Regionaalpoliitika fookus</b> | Vähene regionaalpoliitika; negatiivsete arengute tagantjärele leevendamine.                                                       | Jõuline kasvukeskustepõhine regionaalpoliitika, mida toetavad teised poliitikavaldkonnad ( <i>growth centres</i> ).              | Keskkonnahoid pluss energeetiliste jm loodusressursside säästlikuks kasutamiseks mõeldud investeeringud. | Väikekohtadepõhine regionaalpoliitika; rohujuureinitsiatiivi toetamine.                               |
| <b>Stsenaariumi võimalused</b>   | Tugev majanduskasv tänu kõrgele efektiivsusele; tihe integratsioon Lõuna-Soomega – Talsinki teke.                                 | Piirkondliku ressursi väärimine; uued kohapõhised ärimudelid; parem elukvaliteet ja võrdsemalt jaotunud heaolu.                  | Ökoloogiliste toodete ja teenuste eksport; rohelise riigi brändi loomine Eesti kui terviku jaoks.        | Inimesed elavad kauem ja õnnelikumalt; uued ekspordi lähiturud – tihedamad sidemed Venemaa ja Lätiga. |
| <b>Stsenaariumi riskid</b>       | Muu-Eesti ilmajätuse süvenemine, heitumine, äärmuslus; pinged ja sotsiaalsed kontrastid pealinnas; süvenevad keskkonnaprobleemid. | Spetsialiseerumisest tulenev haavatavus; suuremahulise regionaalpoliitika finantseerimisraskused; süvenevad keskkonnaprobleemid. | Majandus teenib väliskapitali huve; sotsiaalne kihistumine; elurikkuse vähenemine; rohepesu risk.        | Riigi jõukuse ja elustandardi kahanemine; väärtustepõhine polariseerumine.                            |

# Aitäh!

Uku.Varblane@riigikogu.ee



[riigikogu.ee/arenguseire](http://riigikogu.ee/arenguseire)



Arenguseire Keskus



# Laudkonna arutelu (40 min)

- I osa – probleemid/kitsaskohad, mis takistavad valdkonna arengut (15 min)
- II osa – võimalikud lahendused ja tegevused I osas tõstatatud küsimuste lahendamisel (15 min)
- III osa – investeerimismäng „Kui meil oleks järgmisel 10 aastal kasutada 2 miljardit eurot“ mida selle eest teha (10 min)

